

Poutník se dívá na vrchnost

Různé stupně vrchností. Došli jsme tedy do jiné ulice, kde vidím na všech stranách plno vyšších i nižších křesel, a na nich seděli lidé, kterým ostatní říkali „pane rychtáři, pane purkmistře, pane úředníku, pane regente, pane purkrabí, pane kancléři, pane místodržící, páni soudcové, milostivý králi, kníže, vládce“ atd. „Nu, tady máš ty lidi,“ říká mi tlumočník, „kteří rozsuzují spory a stanovují rozsudky, trestají zlé a chrání spravedlivé, a tak udržují ve světě řád.“ „To je ovšem pěkná, a mám za to, že v lidském pokolení i nevyhnutelná věc,“ odvětil jsem. „Odkud se ale takoví lidé berou?“ „Někteří se pro to už narodili,“ vysvětloval, „a jiní bývají vybráni svými předchůdci nebo od obce; volí se takoví, které všichni ostatní uznávají za nejmoudřejší, nejzkušenější a nejlépe obeznámené s právem.“ „I to je dobré,“ opáčím.

Jenže vtom zahlédnu, jak si někteří místa na těch křeslech kupují, jiní si je vyprošují, další kvůli nim pochlebují a další se na ně ustanovují sami, a když to vidím, hned zvolám: „Hleďte, neřád!“ „Mlč, ty všetečko,“ říká mi tlumočník, „když tě ti lidé uslyší, se zlou se potážeš!“ „Ale proč nečekají, až budou zvoleni?“ ptám se. Odpověděl mi: „Mají bezpochyby dojem, že se na tu práci hodí. A když je ostatní přijímají jako vrchnost, co je tobě do toho?“

Zmlknu tedy, narovnáám si brýle, bedlivě je pozoruji a zahlédnu věc, které bych se nenadál, a to že málokterý z nich měl na těle všechny údy, téměř každému chybělo něco potřebného. Někteří neměli uši, kterými by vyslyšali stížnosti poddaných, jiným chyběly oči, jimiž by viděli neřády, které se dějí kolem nich, dalším scházely nos, kterým by vyčenichali úklady kdejakých šibalů proti právu, dalším jazyk, kterým by mluvili za němě utištěné, dalším ruce, kterými by vykonávali spravedlivé rozsudky, ba mnozí neměli ani srdce, aby dělali to, co si žádá spravedlnost.

A také jsem viděl, že ti, kdo všechny údy měli, bývali velmi utrápení, protože k nim neustále přibíhalo tolik lidí, že si ani nemohli v klidu pospat nebo se najíst. Kdežto ti ostatní vedli více než zahálčivý život. „Ale proč se svěřují soudy a právo takovým, kdo k tomu nemají potřebné údy?“ zeptal jsem se. Tlumočník mi odpověděl, že to tak není a že se mi to jenom tak zdá. Vždyť prý platí, že „kdo se neumí přetvařovat, neumí vládnout“. „Kdo spravuje ostatní, musí často nevidět, neslyšet a nerozumět, a to i kdyby viděl, slyšel i rozuměl. Jenže to ty, v politických věcech naprostý nevzdělanec, stejně nepochopíš,“ dodal. „Ale vždyť já na mou věru vidím,“ řekl jsem, „že zkrátka nemají to, co by mít měli.“ „A já ti radím, abys mlčel,“ říká mi on. „Když nepřestaneš mudrovat, slibuji ti, že se octneš někde, kde bys skončil tuze nerad. Ty snad nevíš, že pomlouvat soudce je hrdelní zločin.“ A tak jsem zmlkl a díval se dál na všechno potichu. A protože nevidím za potřebné vypisovat, co jsem viděl zvláštního u každé stolice, dotknu se jen dvou věcí.

Časté zlořády a křivdy u obecních soudců. Nejdéle jsem se zdržel u soudu senátorského, kde byli coby soudci tito pánové: *Bezbožník, Svárurád, Sluchosud, Stranobj, Osobolib, Zlatomil, Darober, Nezkus, Malovéd, Nedbal, Kvapil a Ledabyl*. Nad nimi

pak byl jejich předseda a nejvyšší soudce pán jménem *Takechimít*. Z některých jmen jsem se hned dovtípil, jací že to tu sedí soudci, navíc se v mé přítomnosti udál tento případ: *Upřímnost* byla obžalována od *Donašeče*, že haní některé dobré lidi: že spílá lichvářům do lakomců, pijanům do ožralů a roznáší ještě nevím jaké další drby. Byli přivedeni svědkové, pan *Pomluva*, *Lež* a *Podezřetí*, obhájcem byl na jedné straně pan *Pochlebník* a na druhé straně pan *Darmotlach*; o nich ale *Upřímnost* řekla, že je nepotřebuje. Když se jí pak otázali, jestli se přiznává k tomu, z čeho je obžalována, řekla: „Přiznávám se, draží páni soudcové,“ a dodala: „Zde stojím, nemohu mluvit jinak, Pán Bůh mi pomáhěj!“ Pak dali soudcové hlavy dohromady, aby spočítali hlasy.

Bezbožník řekl: „Je to sice tak, jak ta ženská tvrdí, ale co ona má o tom co tlachat? Když ji necháme, nakonec se pokusí utlouct svou hubou i nás! Přimlouvám se, aby byla potrestána.“ Svárurád prohlásil: „Zajisté. Vždyť kdyby to prošlo jednomu, brzo by chtěli i další, aby se jim takové věci promíjely.“ Sluchosud dodal: „Já sice vlastně nevím, jak to bylo doopravdy, ale protože pan *Donašeč* přikládá té věci takovou váhu, chápu, že ho to opravdu bolí. Ať je to tedy potrestáno.“ Stranobij řekl: „Už předem jsem věděl, že ta drbna vyžvaní všechno, co ví! Je jí třeba zacpat hubu.“ Osobolib se přidává: „Můj dobrý přítel je uražen, už kvůli tomu ho měla ušetřit a nepošpinit ho takhle, jistě je hodna potrestání.“ Zlatomil říká: „Však víte, jak k nám byl vždycky štědrý. Je hoden toho, abychom se ho zastali.“ Darober: „Je to tak, byli bychom nevděční, kdybychom měli jeho při zanedbat.“ Nezkus říká: „Sice neznám žádný podobný případ, ale ať dostane, co si zaslouží.“ Malověd: „Já tomu nerozumím, ale jak usoudíte, tak jedněte, dávám vám k tomu své svolení.“ Ledabyl: „Ono to nějak dopadne.“ Nedbal: „Co takhle tu při odložit? Snad se to později nějak ukáže samo.“ Kvapil: „Ba ne, vynesme ortel, dokud jsme při chuti.“ Pan sudí: „Ovšemže ano. Máme snad zapotřebí brát na někoho ohled? Co je podle práva, to se musí stát.“ Pak povstal a učinil prohlášení: „Protože se ta povídává ženská pustila do tak neslušného jednání, že se všelijak otírá o dobré lidi, ať se jí ke zkrocení jejího nerozvážného jazyka a na výstrahu pro ostatní vysází čtyřicet ran bez jedné.“

Donašeč s prokurátorem a svědky se poklonili, poděkovali soudu za spravedlivý nález a *Upřímnosti* bylo nařízeno udělat totéž. Ale ona se dala do pláče a spínala ruce, a tak protože neuctila právo, trest jí ještě zostřili a vedli ji k potrestání. Když jsem viděl, jak se jí děje křivda, nemohl jsem se už udržet a hlasitě jsem vykřikl: „Ach, jestli jsou všichni soudci světa takoví, pak mi, Bože, pomoz, abych nebyl ani soudcem a abych se ani s nikým nesoudil!“ „Mlč, ty potřeštěnce!“ varoval mne tlumočnicka a strčil mi dlaň před ústa, „nebo přísahám, že na svou hlavu uvedeš to stejné, ne-li něco horšího.“ A skutečně, *Donašeč* s *Pomluvou* už proti mně začali shánět svědky! Když jsem to zjistil, lekl jsem se a vyletěl jsem odtud ani nevím jak, i dech jsem jen stěží popadal.

Převrácenost obhájců. Když se pak před soudní budovou vydýchávám a protírám si oči, vidím, jak mnozí přicházejí k soudu se svou při a každému hned běží vstříc obhájci (*Darmotlach*, *Pochleba*, *Křivověd*, *Právotah* a jiní) a nabízí mu své služby, ale nedívají se v první řadě, jakou má kdo při, ale jaký váček. Každý měl u sebe svůj zákon (což jsem u teologů neviděl) a nahlížel do něho.

Na některých jeho exemplářích jsem zahlédl nápis: „*Žravá bryzání zemská*“ a na jiných zase: „*Dravá šíření zemská*“. Víc už jsem se na to nechtěl ani dívat, a tak jsem šel se vzdycháním odsud.

Absolutní vláda knížat a lsti jejich úředníků. Všezvěd mi říká: „To nejlepší nám ještě zbývá. Pojď, podíváš se na krále, knížata a další, kdo dědičně panují nad poddanými, snad se ti to zalíbí.“ Vejdeme tedy opět kamsi a tam seděli lidé na tak vysokých a širokých křeslech, že k nim jen málokdo mohl přistoupit a dosáhnout na ně bez patřičných nástrojů. Každý z nich měl místo uší na obou stranách jakési trubky, do kterých musel člověk pošeptat to, co chtěl říci. Ale ty trubky byly různě zakroucené a také děravé, takže mnoho slov z nich uteklo ven ještě dříve, než se dostaly až k hlavě, a slova, která došla, bývala většinou pozměněná. Také jsem si všiml, že hovořícímu se ne vždy dostalo odpovědi: někdo se nemohl dovolat až do mozku, jakkoli úpěnlivě volal, a jindy člověku sice dali nějakou odpověď, ale vůbec nebyla k věci. Podobně tak měli ti lidé místo očí a jazyka trubky, skrze které byla věc vidět jinak, než jaká skutečně byla, a odpovídalo se jinak, než se ve skutečnosti chtělo. Když jsem to pochopil, divil jsem se: „Proč ty trubky neodloží a jako jiní lidé se prostě nedívají vlastníma očima, neposlouchají vlastníma ušima a neodpovídají svým vlastním jazykem?“ „Takové okolky je třeba dělat kvůli váženosti toho místa,“ říká mi tlumočnick. „Tobě se snad zdá, že to jsou sedláci, aby se jim každý otíral o oči, uši nebo jazyk?“

Jak nepohodlná nutnost je mít rádce. Vtom vidím, jak kolem trůnu obchází nějací lidé a někteří z nich tomu pánu cosi foukají do uší vedle oněch trubek, jiní mu dávají na oči brýle té i oně barvy, jiní mu něco kouří pod nos, další mu skládají a překládají ruce, další zase kříží a znovu narovnávají nohy, někteří pod ním opravují a upevňují stolicí a tak dále. Když to vidím, ptám se: „Co je to za lidi a co to dělají?“ Tlumočnick mi odpovídá: „To jsou tajní rádci, kteří informují krále a veliké pány.“ „Kdybych já byl na jejich místě,“ řekl jsem, „nenechal bych si to od těch rádců líbit, ale chtěl bych se nechat vést svými údy a činy.“ „Jediný člověk si na sobě nemá tak zakládat,“ opáčí mi, „a ani se mu to nemá dovolovat.“ „Ale pak jsou tito velicí pánové bídnější než sedláci,“ říkám mu. „Vždyť jsou tak svázaní, že se ani nemohou sami hýbat, mohou sebou pohnout jen podle vůle někoho jiného.“ „Jenže oni jsou si tak jistější,“ říká mi. „Podívej se tady na ty.“

A bez rádců je ještě hůře. Ohlédnu se a vidím, že někteří na těch stolicích na sebe nenechali nikoho dohlížet a ty informátory od sebe odehnali pryč, což se mi moc líbilo. Ale hned jsem si tu všiml jiného nepohodlí. Místo těch několika odehnaných totiž přicházelo mnoho jiných, kteří se mu pokoušeli cosi foukat do uší, nosu a úst, různě mu zakrývat a odkrývat oči a tahat nohy a ruce sem a tam, a každý, kdo přišel, ho chtěl přemluvit k tomu, co si vzal do hlavy, až někteří z těch nebohých pánů nevěděli, co mají dělat, komu mají dát svolení, komu jeho věc zakázat a jak se má všem těm lidem bránit. „Teď chápu, že je lepší svěřit se několika vybraným lidem, než být takhle na dračku,“ řekl jsem. „Nedá se to ale udělat ještě nějak jinak?“ „A jak by se to asi mělo udělat?“ říká mi. „Vždyť to povolání s sebou přináší povinnost přijímat ode všech stížnosti, prosby, volání, důkazy a protidůkazy a všem učinit spravedlivě zadost. Jinak to nejde, jen takto.“

Lhostejní páni. A ukázal mi několik z nich, kteří si k sobě nepřipouštěli nikoho kromě takových, kdo jim vymýšleli a připravovali rozličná potěšení. Kolem nich jsem viděl poskakovat lidi, kteří je hladili, podkládali jim pod zadek polštáře, nastavovali před tvář zrcadla, ovívali je, sbírali před nimi peří i smítka, líbali jim sukni i střevice, ba někteří lízali i nudle a sliny, které pán odplivl, a chválili je, že jsou sladké. To se mi ale také nelíbilo, zvlášť když jsem viděl, že téměř každému takovému se jeho stolice začala brzo viklat, a když u sebe neměl své nejméně stoupence, převrátila se, než se nadál.

Poutníková nebezpečná příhoda. Stalo se v mé přítomnosti, že se jednomu stolice rozviklala a smekla, až spadl na zem. Hned se shromáždil dav lidí. Když jsem se za nimi díval, zahlédl jsem, jak si vedou někoho jiného, ustanovují ho a jásají, že teď bude jinak, než bývalo, a kdo mohl, pomáhal mu a jeho trůn upevňoval a utvrzoval. Protože jsem měl za to, že se sluší napomáhat obecnému dobru (tak mi to totiž říkali), také jsem přistoupil a přistrčil jsem jeden či dva klíny, za což mne někteří chválili a jiní se na mne dívali škaredě. Vtom se ale sebral ten první, vpadl mezi nás s kyjem a bil do toho houfu, až se všechno rozprchlo a některým byly sraženy hlavy. Byl jsem strachem tak vyděšen, že jsem se málem ani nevzpamatoval. Když můj Všezvěd slyšel, že se ptají: „Kdo nejvíc pomáhal ustanovovat a upevňovat?“, trhl se mnou, abych také prchal. Mánil ale tvrdil, že to není třeba, ale když jsem se rozmýšlel, kterého z nich mám poslechnout, zavadím náhle o kyj šermující kolem mne, a tu se teprve vzchopím a utíkám do kouta. A tak jsem pochopil, že sedět na těch křeslech, postávat kolem nich i se jich jen dotýkat je tím či oním způsobem nebezpečné. Proto jsem šel raději pryč a pochyboval jsem o tom, že bych se tam kdy vrátil. To jsem řekl i svým průvodcům: „At' se těch hor dotýká, kdo chce, já to ale nebudu.“

Lidské neřády všude. Jednal jsem tak zvlášť z jednoho důvodu: všiml jsem si, že i když všichni ti lidé chtěli být jmenováni správci světa, bylo všude plno zlořádu. At' už k sobě pán pouštěl poddané přímo, nebo po trubkách, poslouchal jejich výpovědi sám, nebo s pomocí rádců, viděl jsem právě tolik práva jako křivd, slyšel tolik vzdychání a úpění jako veselí, a pochopil jsem, že se tu mísí spravedlnost s bezprávím a moc se soudem, že radnice, soudy a kanceláře jsou jak dílny spravedlnosti, tak nepravosti, a ti, kdo se nechávají titulovat jako obhájci práva ve světě, přinášejí tolik řádu jako neřádu, a často i víc. Podivil jsem se tedy nad tím, kolik marnosti a bídy v sobě ten stav skrývá, rozloučil jsem se s ním a šel jsem dál.

Do jazyka 21. století převedl Lukáš Makovička. Vydalo nakladatelství Poutníková četba, 2010.

www.PoutnikovaCetba.cz

Celou knihu Labyrint světa a ráj srdce v jazyce 21. století můžete zakoupit zde: <https://www.poutnikovacetba.cz/poutnikova-cetba/labyrint-sveta-a-raj-srdce-v-jazyce-21-stoleti-j-a-komensky.html>